

TA'LIMDA MATIVATSIYA VA EMPATIYA

Norboyeva Gulsoat

Normanova Nasiha

Termiz davlat pedagogika instituti talabasi

[Elektron pochta:norboyevaguli459@gmail.com](mailto:norboyevaguli459@gmail.com)

Annatatsiya Ushbu maqolamda zamonaviy ta'lim jarayonida motivatsiya va empatiya kabi hissiy omillarning ahamiyatini ko'rib chiqadi. Unda o'quvchining muvaffaqiyatiga faqat aqliy qobiliyatlar emas, balki ichki ishtiyoq (motivatsiya) va o'zaro tushunish (empatiya) hal qiluvchi ta'sir ko'rsatishi ta'kidlanadi. Maqolada ushbu ushunchaning ta'limdagi o'rni 5 ta asosiy jihat bo'yicha tahlil qilinadi, jumladan, ichki motivatsiyani shakllantirish, xavfsiz empatik muhit yaratish, hissiy intellektni rivojlantirish va shaxsga yo'naltirilgan yondashuv samaradorligi yoritiladi.

Kalit so'zlar :Ta'lim ,Motivatsiya ,Empatiya ,Pedagogika, O'qitish metodikasi, Hissiy intellekt (EQ).Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim ,Sinf iqlimi ,O'quvchi-markazli yondashuv ,Samarali o'rganish,

Ta'lim jarayonida o'quvchining muvaffaqiyatiga faqat aqliy qobiliyatlar emas, balki shaxsiy his-tuyg'ular, ayniqsa motivatsiya va empatiya hal qiluvchi ta'sir ko'rsatadi. Ushbu maqola ta'lim standartlari doirasida mazkur ikki tushunchaning o'rni va ahamiyatini tahlil qiladi.

Ta'limda motivatsiya va empatiya: Muvaffaqiyatga yetaklovchi ikki muhim ustun. Zamonaviy pedagogika shuni ko'rsatadiki, bilim berish jarayoni faqat ma'lumot uzatishdan iborat emas. Samarali ta'lim muhiti o'quvchining psixologik holatini, uning intilishlarini va boshqalarga bo'lgan munosabatini hisobga olishni talab qiladi. Motivatsiya va empatiya — bu jarayonning eng muhim harakatlantiruvchi kuchlaridir. Motivatsiya: O'rganishga bo'lgan ichki ishtiyoq

Motivatsiya — bu o'quvchini harakatga undovchi kuch. U ikki turga bo'linadi:

Ichki motivatsiya: Qiziqish, bilishga chanqoqlik, shaxsiy rivojlanish istagi. Bu eng barqaror va samarali motivatsiya manbaidir.

Tashqi motivatsiya: Baholar, mukofotlar, ota-onalarning maqtovi yoki jazolardan qochish kabi omillar.

Ta'lim standartlari ichki motivatsiyani rivojlantirishga qaratilgan bo'lishi kerak. O'qituvchining vazifasi o'quv materialini shunday taqdim etishki, u o'quvchida tabiiy qiziqish uyg'otsin. O'quvchiga maqsad qo'yishga yordam berish, erishilgan natijalarni

e'tirof etish va xatolarni o'rganish imkoniyati sifatida ko'rsatish motivatsiyani doimiy ravishda ushlab turadi.

Empatiya — bu boshqa odamning his-tuyg'ularini tushunish va ularni his qila olish qobiliyati. Ta'lim muhitida empatiya o'qituvchi va o'quvchi, shuningdek, o'quvchilarning o'zaro munosabatlarini yaxshilaydi.

O'qituvchi-o'quvchi munosabatida: Empatik o'qituvchi o'quvchining qiyinchiliklarini sezadi, uning shaxsiy holatini inobatga oladi va adolatli munosabatda bo'ladi. Bu o'quvchida ishonch tuyg'usini shakllantiradi va o'qituvchidan yordam so'rashga undaydi.

Tengdoshlar o'rtasida: Empatiya sinfda ijobiy iqlimni yaratadi, bu yerda o'quvchilar bir-biriga yordam beradi, kamsitishlar kamayadi va jamoaviy ishlash ko'nikmalari rivojlanadi.

Empatiyani rivojlantirish uchun ta'lim jarayoniga guruh loyihalari, munozaralar va ijtimoiy-hissiy o'rganishga (Social-Emotional Learning) oid mashg'ulotlarni kiritish muhimdir.

Integratsiyalashgan yondashuv samarasi

Motivatsiya va empatiya bir-biri bilan chambarchas bog'liq. Empatik muhitda o'quvchining o'ziga bo'lgan ishonchi ortadi, bu esa uning motivatsiyasini oshiradi. Motivatsiyasi yuqori o'quvchi esa o'z atrofida qilargalarga nisbatan yanada ochiq va sezgir bo'ladi, faqat axborot berishga qaratilgan an'anaviy ta'lim modellari bugungi kun talablariga javob bermaydi.

Ta'limdagi zamonaviy standartlar o'quvchini nafaqat bilimli, balki har tomonlama rivojlangan, qiziquvchan va ijtimoiy mas'uliyatli shaxs sifatida tarbiyalashni maqsad qilishi kerak. Motivatsiya va empatiya bu maqsadga erishishda pedagogning eng kuchli qurollaridir. Zamonaviy ta'lim tizimi o'quvchilarning nafaqat aqliy, balki hissiy ehtiyojlarini ham qondirishni talab qiladi. Motivatsiya va empatiya — bu jarayonda markaziy o'rin tutadigan tushunchalardir.

Ichki motivatsiyani shakllantirish — barqaror bilim garovi

Eng samarali o'rganish tashqi mukofotlar yoki jazolardan emas, balki o'quvchining o'zidan kelib chiqadigan qiziqishdan kelib chiqadi. O'qituvchilarning vazifasi shaxsiy qiziqishlarni uyg'otish, o'rganish jarayonining ahamiyatini ko'rsatish va o'quvchini mustaqil izlanishga undashdir. Bu, o'z navbatida, olingan bilimlarning yanada mustahkam bo'lishini ta'minlaydi.

O'qituvchi tomonidan ko'rsatilgan empatiya (o'quvchining his-tuyg'ularini tushunish va inobatga olish) sinfda ishonchli va xavfsiz muhit yaratadi. Bunday sharoitda o'quvchilar xato qilishdan qo'rqmaydilar, savol berishga jur'at etadilar va o'zlarini

qadrlashlarini his qiladilar, bu esa ularning ochiqqligini oshiradi.

Hissiy intellektni rivojlantirish — kelajak ko'nikmasi

Motivatsiya va empatiya hissiy intellekt (EQ)ning ajralmas qismidir. Ta'lim jarayonida bu ko'nikmalarni rivojlantirish o'quvchilarni nafaqat akademik, balki hayotiy qiyinchiliklarga ham tayyorlaydi. Ular o'z hislarini boshqarishni, boshqalarning holatini tushunishni va ijobiy munosabatlar qurishni o'rganadilar.

O'zaro bog'liqlik: Motivatsiya empatik munosabatdan oziqlanadi

Ikki tushuncha bir-birini to'ldiradi. Empatik va qo'llab-quvvatlovchi o'qituvchi o'quvchining qobiliyatiga bo'lgan ishonchini oshiradi. Bu ishonch o'quvchining motivatsiyasini kuchaytiradi va uni murakkab vazifalarni bajarishga undaydi. Motivatsiyaning o'sishi esa sinfdoshlariga nisbatan yanada ijobiy va empatik munosabatda bo'lishga olib keladi.

Motivatsiya va empatiyani ta'limning markaziga qo'yish o'rtacha o'quvchiga emas, balki har bir shaxsga alohida yondashishni anglatadi. Har bir bolaning o'ziga xos qiziqishlari, o'rganish uslubi va muammolari bor. Empatik yondashuv va shaxsiy motivatsiyani hisobga olgan holda tuzilgan o'quv dasturi ta'lim samaradorligini sezilarli darajada oshiradi.

Ta'limda motivatsiya va empatiya o'quv jarayonining psixologik asoslarini tashkil etadi va o'quvchilarning akademik hamda shaxsiy rivojlanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Ularning asosiy xususiyatlari bir-biri bilan chambarchas bog'liqdir.

Motivatsiyaning ta'limdagi xususiyatlari

Motivatsiya o'quvchini harakatga undovchi ichki va tashqi kuchlar yig'indisidir. Uning asosiy xususiyatlari quyidagilardan iborat:

Maqsadga yo'naltirilganlik: Motivatsiya o'quvchining e'tiborini aniq bir maqsadga — masalan, yangi bilimni o'zlashtirish, muammoni hal qilish yoki yaxshi baho olishga qaratadi.

Faollikni oshirish: Yuqori motivatsiya o'quvchining darsdagi faolligini, qiziquvchanligini va o'quv materialini o'zlashtirishdagi tirishqoqligini oshiradi.

Qat'iyatlilik va matonat: Motivatsiyalashgan o'quvchi qiyinchiliklarga duch kelganda tez taslim bo'lmaydi, balki yechim topishga intiladi.

Ichki va tashqi rag'batlantirish: Motivatsiya ichki (bilim olishga bo'lgan tabiiy qiziqish) va tashqi (baholar, mukofotlar, ota-onalarning maqtovi) manbalarga ega bo'lishi mumkin.

O'z-o'zini boshqarishni rivojlantirish: Ichki motivatsiya kuchli bo'lsa, o'quvchi o'z o'quv jarayonini mustaqil boshqarishni va o'ziga mas'uliyatni olishni o'rganadi.

Empatiyaning ta'limdagi xususiyatlari

Empatiya — bu boshqa odamning (o'qituvchi o'quvchilikini, o'quvchi esa o'qituvchi yoki tengdoshlarining) his-tuyg'ularini va nuqtai nazarini tushunish va his qila olish qobiliyatidir. Uning asosiy xususiyatlari:

Tushunish va g'amxo'rlik: Empatik o'qituvchi o'quvchining shaxsiy va ijtimoiy holatini tushunadi, unga nisbatan g'amxo'rlik va mehr ko'rsatadi.

Xavfsiz muhit yaratish: Empatik munosabatlar sinfda xavfsizlik va tegishlilik hissinin shakllantiradi, bu esa o'quvchining ruhiy salomatligi va o'rganishga bo'lgan ishtiyoqini oshiradi.

Faol tinglash: Empatiya o'qituvchining o'quvchilarning og'zaki va og'zaki bo'lmagan signallarini (masalan, yuz ifodalari, tana tili) o'qiy olish qobiliyatini o'z ichiga oladi.

Konstruktiv muloqot: Empatik yondashuv o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi muloqotni yaxshilaydi, ziddiyatli vaziyatlarning oldini oladi va ijobiy munosabatlarni modellashtiradi.

Akademik natijalarga ijobiy ta'sir: Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, empatik o'qituvchilarning talabalari yuqoriroq akademik natijalarga erishadilar va o'zlariga bo'lgan ishonchlari balandroq bo'ladi.

Motivatsiya o'quvchini nimani o'rganishga undasa, empatiya bu jarayonning qanday muhitda va qanchalik samarali kechishini belgilaydi.

Xulosa:

Motivatsiya o'rganish jarayonining ichki yonilg'isi bo'lib, o'quvchini bilim olishga, qiyinchiliklarni yengishga va maqsadlarga erishishga undaydi.

Empatiya esa ushbu jarayon uchun xavfsiz, qo'llab-quvvatlovchi va ishonchli muhitni yaratadi, o'zaro tushunish va hurmatni ta'minlaydi.

Bu ikki xususiyat birgalikda ta'lim samaradorligini oshiradi, o'quvchilarning hissiy intellektini rivojlantiradi va ularni kelajakdagi hayotga har tomonlama tayyorlaydi.

Samarali ta'lim tizimi ushbu omillarni inobatga olgan holda shaxsga yo'naltirilgan yondashuvni talab qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

Avliyakov, N. Kh., & Musaeva, N. N. Pedagogik texnologiyalar. Toshkent: "Sano-standart" nashriyoti, 2015.

Karimova, V. M. Pedagogik psixologiya. Toshkent: O'qituvchi, 2005.

Lutfullaev, A. Pedagogika nazariyasi. Toshkent: "Fan va texnologiya", 2012.

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Ta'lim sifatini nazorat qilish davlat inspeksiyasi. Ta'limga oid me'yoriy-huquqiy hujjatlar to'plami. (Onlayn manbalar va rasmiy hujjatlar).

Pedagogika: ensiklopedik lug'at. Toshkent: "Sharq" nashriyoti, 2015.

Sayidahmedov, N. S. Yangi pedagogik va axborot texnologiyalari. Toshkent: "Moliya", 2004.